

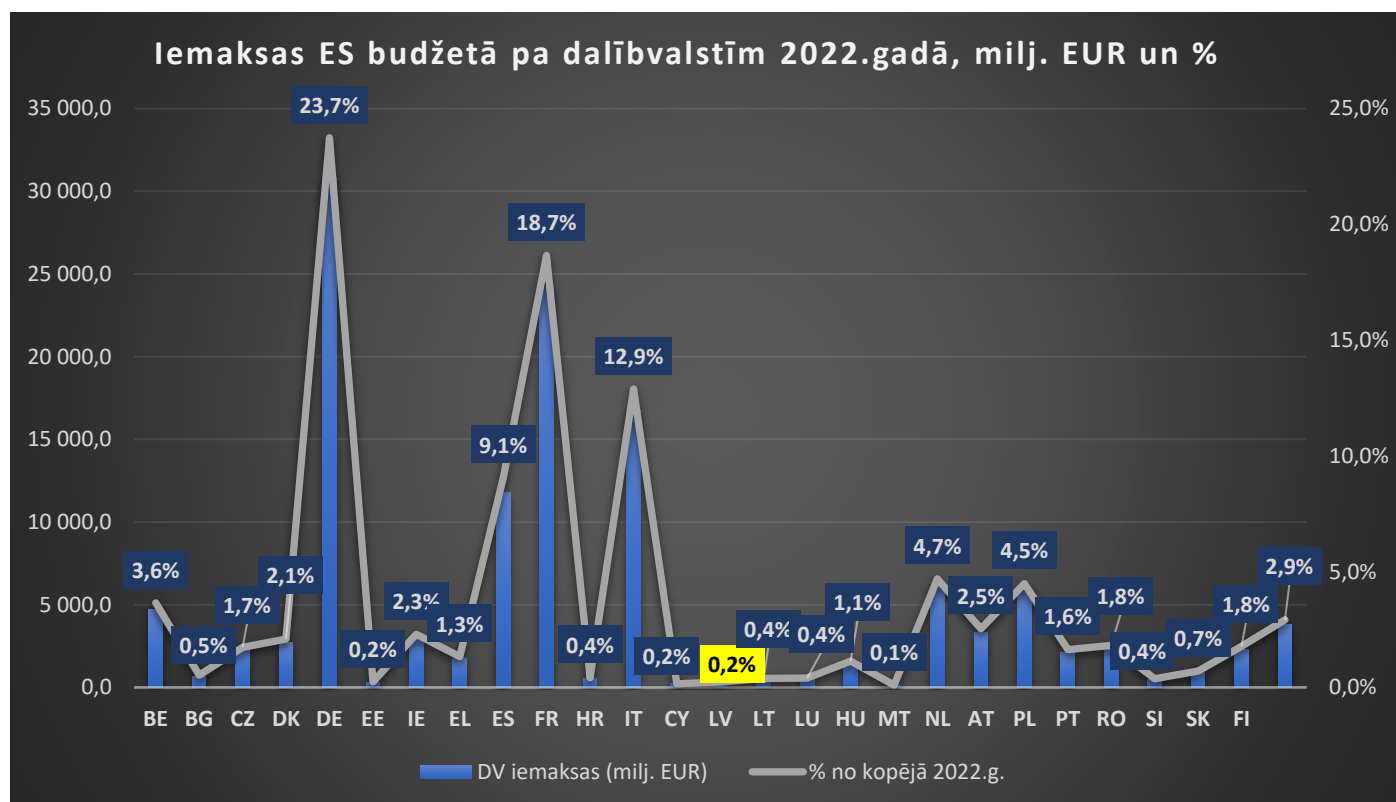
Eiropas Savienības (ES) vispārējā budžeta pārskats par 2022. finanšu gadu: finanšu plūsma dalībvalstīs un detalizēti Latvijā

2022.gads ir otrais gads spēkā esošajā plānošanas periodā – Daudz gadu finanšu shēma (turpmāk – DFS) 2021.-2027.gadam. Ik gadu, periodā n+1, Eiropas Komisija publicē datus par finanšu plūsmu – iemaksāto un saņemto finansējumu – iepriekšējā gadā¹. Dati atspoguļo faktisko² finansējumu, kurš dalībvalstīm izmaksāts pārskata gadā un kuru tās iemaksājušas ES vispārējā budžetā. 2022. gada laikā tika apstiprināti pieci budžeta grozījumi, attiecīgi koriģējot ieņēmumus un izdevumus atkarībā no vajadzībām, kā rezultātā finanšu apjoms gada beigās atšķiras no sākotnēji apstiprināta budžeta.

1. Nominālie rādītāji pārskata periodā

Dalībvalstu iemaksas ES vispārējā budžetā jeb t.s. pašu resursus un to iekasēšanas kārtību nosaka attiecīgi tiesību akti.³ Dalībvalstu pašu resursu iemaksas ierasti veido ap 90% no budžeta ieņēmumiem. ES vispārējā budžeta ieņēmumi veidojas arī no citiem avotiem – soda naudas, iepriekšējā gada budžeta izpildes pārpalikums u.c. - tomēr tie ir minimāli. Visu 27 dalībvalstu⁴ pašu resursu iemaksas 2022.gadā veidoja 129 901,9 milj. EUR. **Latvijas** pašu resursu **iemaksas** pārskata periodā veidoja **316 milj. EUR**, kas nomināli ir 0,2% no kopējuma (*1. diagramma*). Šāds nominālais iemaksu apjoms Latviju ierindo 24.vietā visu dalībvalstu vidū.

1. *diagramma*: ES dalībvalstu iemaksas ES vispārējā budžetā 2022.gadā, milj. EUR un % no kopējā pašu resursu ieņēmumu apjoma

¹ Pārskatā izmantotie dati Eiropas Komisijas mājas lapā, [Spending and revenue - European Commission \(europa.eu\)](https://ec.europa.eu/economy_finance/).

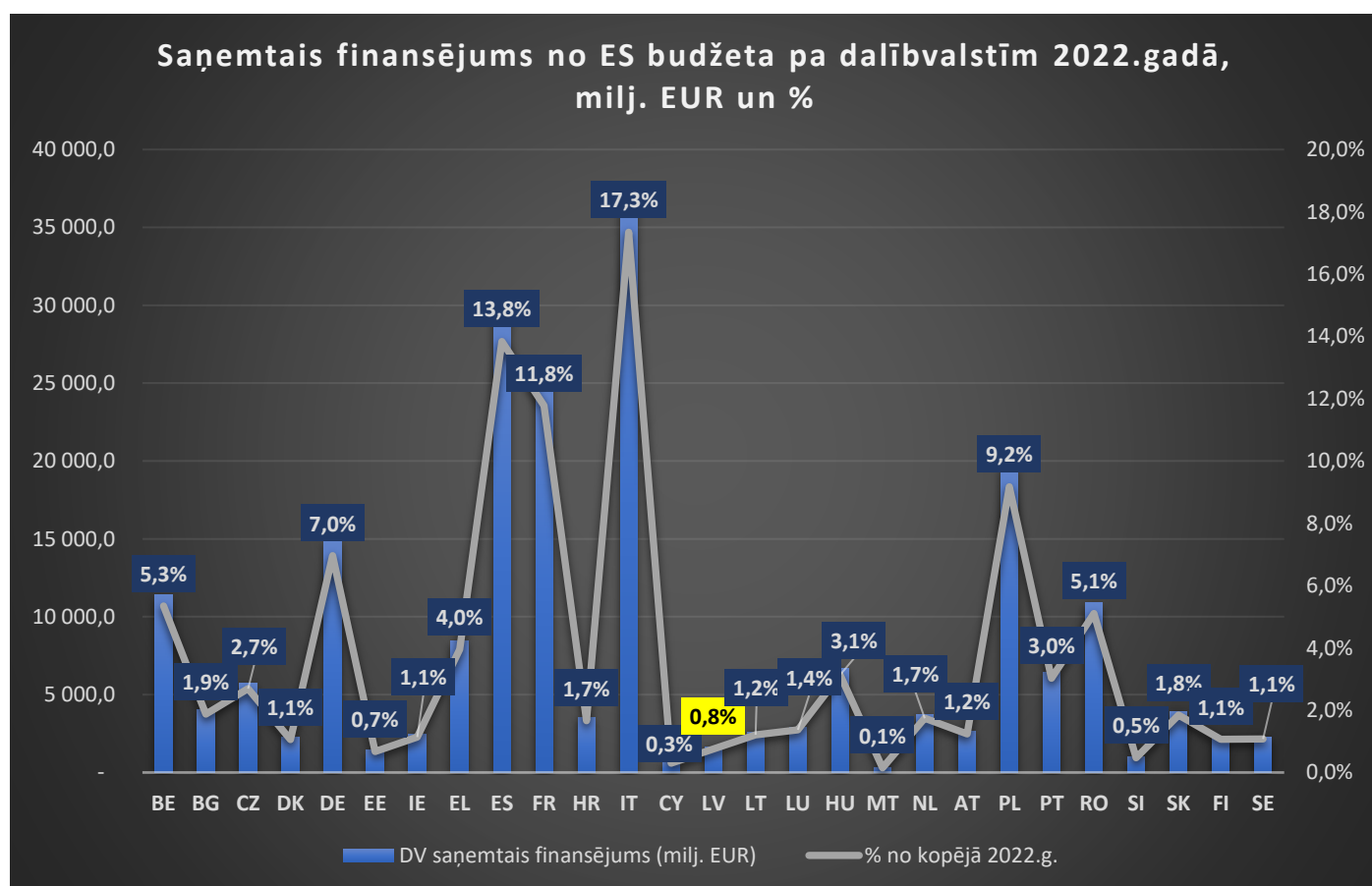
² Faktiskie dati norāda uz saņemta un iemaksāta finansējuma apjomu, kurš ir atkarīgs no ikgadējā budžeta ieviešanas tempa un specifikas.

³ Apraksts Finanšu ministrijas mājas lapā: [ES un ES budžets | Finanšu ministrija \(fm.gov.lv\)](https://fm.gov.lv/)

⁴ BE-Belģija; BG-Bulgārija; CZ-Čehijas Republika; DK-Dānija; DE-Vācija; EE-Igaunija; IE-Īrija; EL-Grieķija; ES-Spānija; FR-Francija; HR-Horvātija; IT-Itālija; CY-Kipra; LV-Latvija; LT-Lietuva; LU-Luksemburga; HU-Ungārija; MT-Malta; NL-Nīderlande; AT-Austrija; PL-Polija; PT-Portugāle; RO-Rumānija; SI-Slovēnija; SK-Slovākija; FI-Somija; SE-Zviedrija.

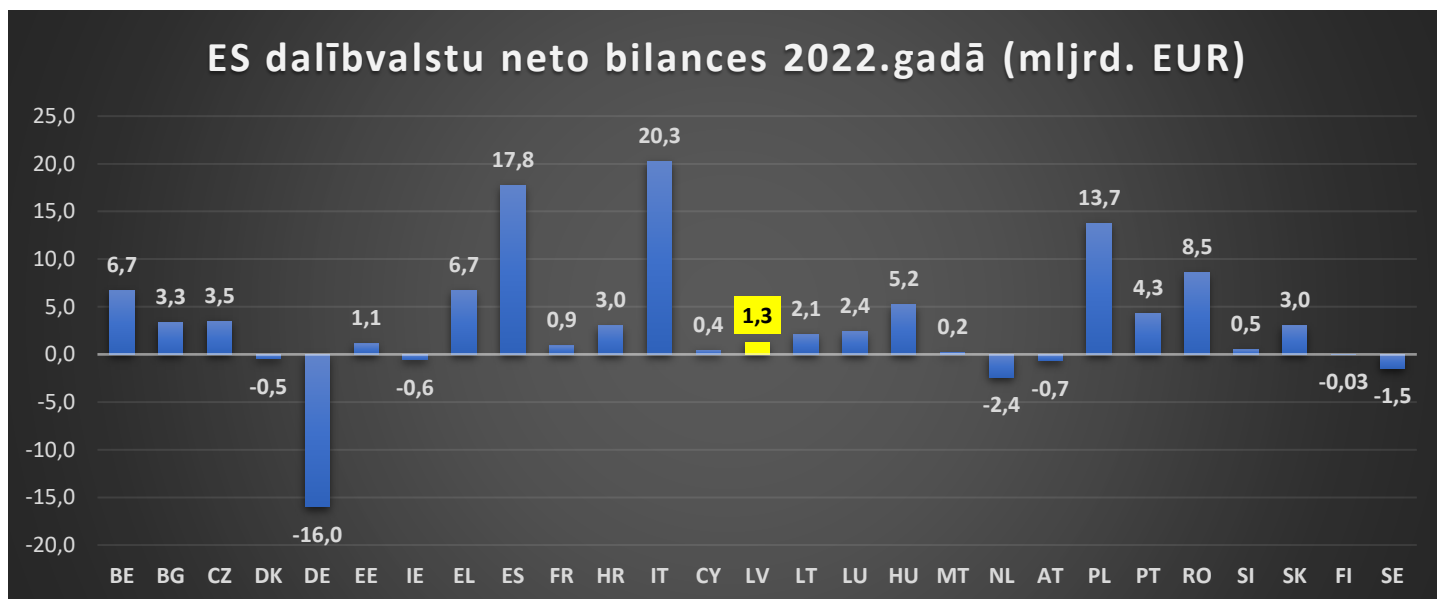
Faktiskie izdevumi pārskata periodā jeb izmaksātais finansējums dalībvalstīm var tikt attiecināts gan uz esošo plānošanas periodu, gan arī uz iepriekšējo un var ietvert izmaksas par programmām no iepriekšējās DFS (piemēram, starposma un noslēguma maksājumi Kohēzijas politikā). Arī ES vispārējā budžeta izdevumus un to apjomu, veidus un izmaksu kārtību nosaka konkrēti tiesību akti.⁵ Ņemot vērā spēkā esošo plānošanas periodu un jaunās iniciatīvas, pārskatā ietverts arī finansējums, kuru dalībvalstis saņēmušas pagaidu atvēršanas instrumenta *NextGenerationEU* ietvaros. Jāņem vērā, ka izdevumi tiek piešķirti arī citiem saņēmējiem (piemēram, trešajām valstīm, ekonomikas sadarbības valstīm u.c.), tomēr konkrētais finansējuma apjoms salīdzinājumā ar dalībvalstīm izmaksāto finansējumu ir ievērojami mazāks. 2022.gadā faktiski izmaksātā summa visām ES dalībvalstīm veido 213 352,7 milj. EUR. **Latvijai piešķirtais finansējums** pārskata periodā veido **1 615,0 milj. EUR**, kas nomināli ir vien 0,8% dalībvalstīm izmaksātā kopapjoma (2. diagramma) un tas ierindo Latviju 23.vietā visu dalībvalstu vidū.

2. diagramma: ES dalībvalstīm izmaksātais finansējums no ES vispārējā budžeta 2022.gadā, milj. EUR un % no kopējā izmaksātā finansējuma apjoma

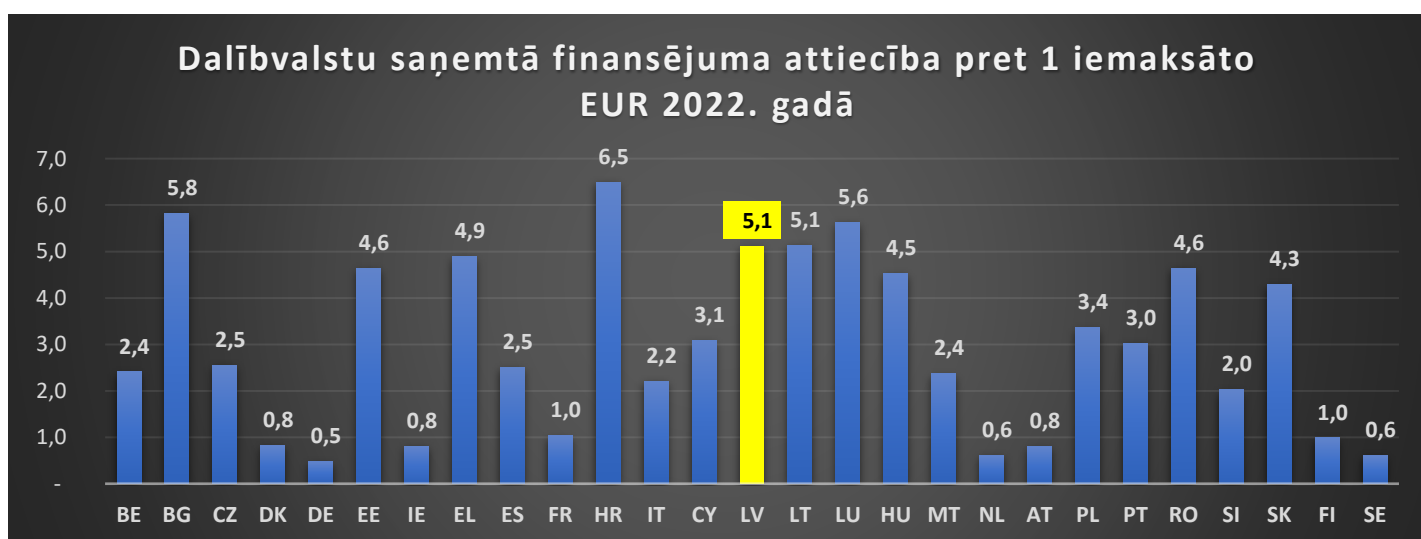

Nomināls dalībvalstu iemaksu un saņemtā finansējuma bilances salīdzinājums norāda uz tradicionālo dalībvalstu sadalījumu maksātājvalstīs un saņēmējvalstīs. Negatīva balance ir Vācijai, Nīderlandei, Zviedrijai, Dānijai, Austrijai, Īrijai un Somijai. Turpretim pārējām dalībvalstīm nomināli balance ir pozitīva un tas nozīmē, ka pārskata gada laikā šīs valstis ir saņēmušas lielāku finansējuma apjomu, nekā iemaksājušas ES vispārējā budžetā. Jāņem vērā, ka pārskats atspoguļo faktisko finanšu plūsmu un gadu no gada valstu vidū iemaksu un saņemtā finansējuma rādītāji var atšķirties atkarībā no programmu ieviešanas tempa un ieņēmumu summas katrai valstij, tomēr kopumā balance un līdz ar to arī valstu pozīcija – saņēmējvalsts vai maksātājvalsts – praktiski nemainās. Kā norādīts 3. diagrammā, Latvijas 2022.gada balance arī ir pozitīva un starpība starp iemaksāto un saņemto resursu apjomu veido 1,3 mljrd. EUR. Līdz šim brīdim, kopš iestāšanās ES, Latvijas balance ir bijusi pozitīva ik gadu.

⁵ Aprakstīts Finanšu ministrijas mājas lapā: [ES un ES budžets | Finanšu ministrija \(fm.gov.lv\)](https://www.fm.gov.lv)

Nominālo datu atspoguļojums (4. diagramma) arī valūtas vienībās norāda uz līdzvērtīgu dalībvalstu sadalījumu ieguvumu ziņā. Saņēmējvalstu ieguvumu attiecība par katru iemaksāto *euro* vienību ir augstāka nekā maksātājvalstīm. Bulgārija, Igaunija, Grieķija, Horvātija, Latvija, Lietuva, Luksemburga, Ungārija, Rumānija un Slovākija pārskata gadā par katru iemaksāto 1 EUR ir saņēmusi virs 4 EUR atpakaļ. Luksemburga gan atšķiras no iepriekš minētajām valstīm, jo, ja pārējām uzskaitītajām dalībvalstīm nozīmīgākais saņemtā finansējuma avots ir struktūrfondi, tad Luksemburgā tas ir finansējums Eiropas publiskās administrācijas uzturēšanai, ņemot vērā ES institūciju un secīgi arī darba spēka plašo izvietojumu valsts teritorijā. Līdz ar to Luksemburga ierasti netiek pieskaitīta t.s. saņēmējvalstu grupai no ieguvumu interešu aspekta. Kopumā saņēmējvalstu saņemto un iemaksāto valūtas vienību attiecība variē robežās no 2 līdz pat 6 EUR par katru iemaksāto vienību. Latvija 2022.gadā par katru iemaksāto 1 EUR pretī ir saņēmusi 5,1 EUR. Savukārt maksātājvalstis par katru iemaksāto 1 EUR iepretim saņem vien daļu no tā, variējot robežās no 0,5 līdz 0,9 EUR centiem.

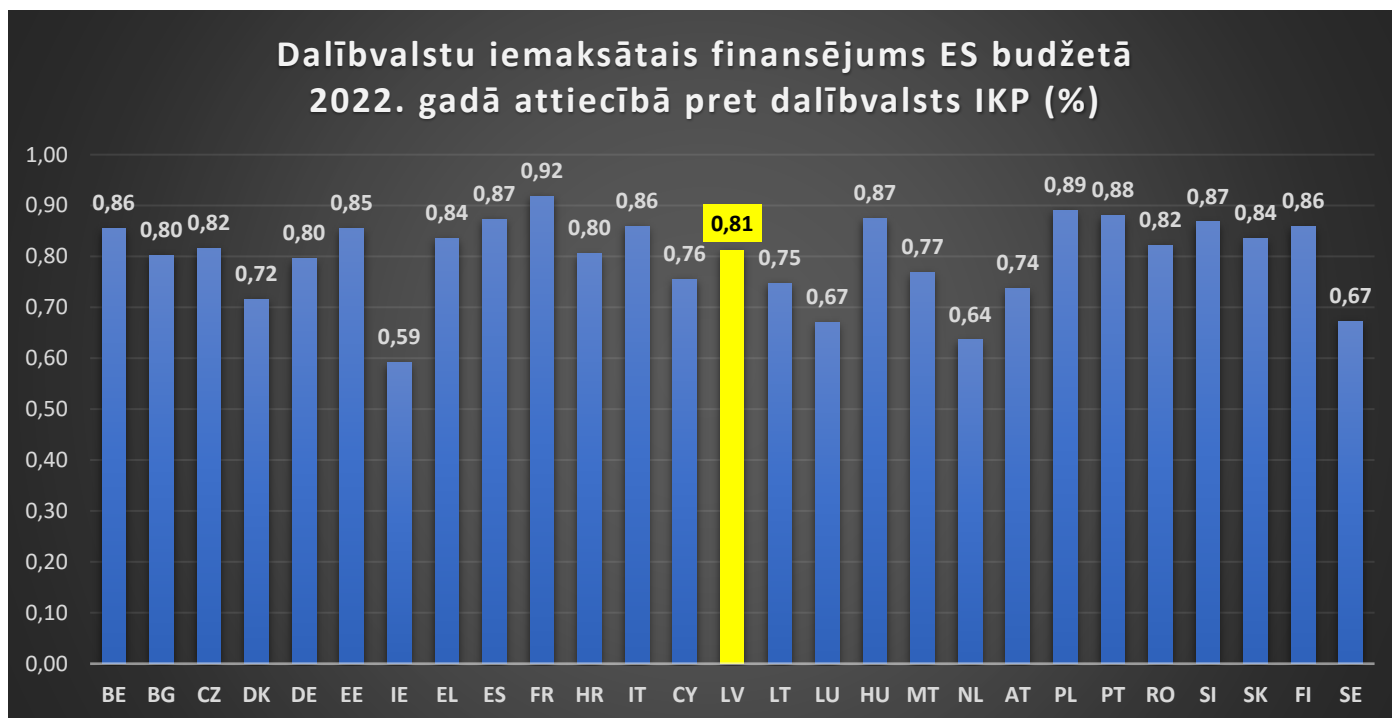
4. Diagramma: saņemtās *euro* vienības par katru iemaksāto *euro* dalībvalstu vidū

2. Ekonomiskie rādītāji pārskata periodā

Izvērtējot datus par ES budžeta finanšu plūsmu no ekonomiskā aspekta un salīdzinot iemaksu un saņemtā finansējuma apjomus pret katras dalībvalsts iekšzemes kopproduktu (turpmāk – IKP), redzams, ka situācija atšķiras. Diagrammas norāda uz to, ka, izsakot nominālos ciparus pret katras dalībvalsts labklājības rādītāju, ir iespējams objektīvāk novērtēt valstu ieguvumus.

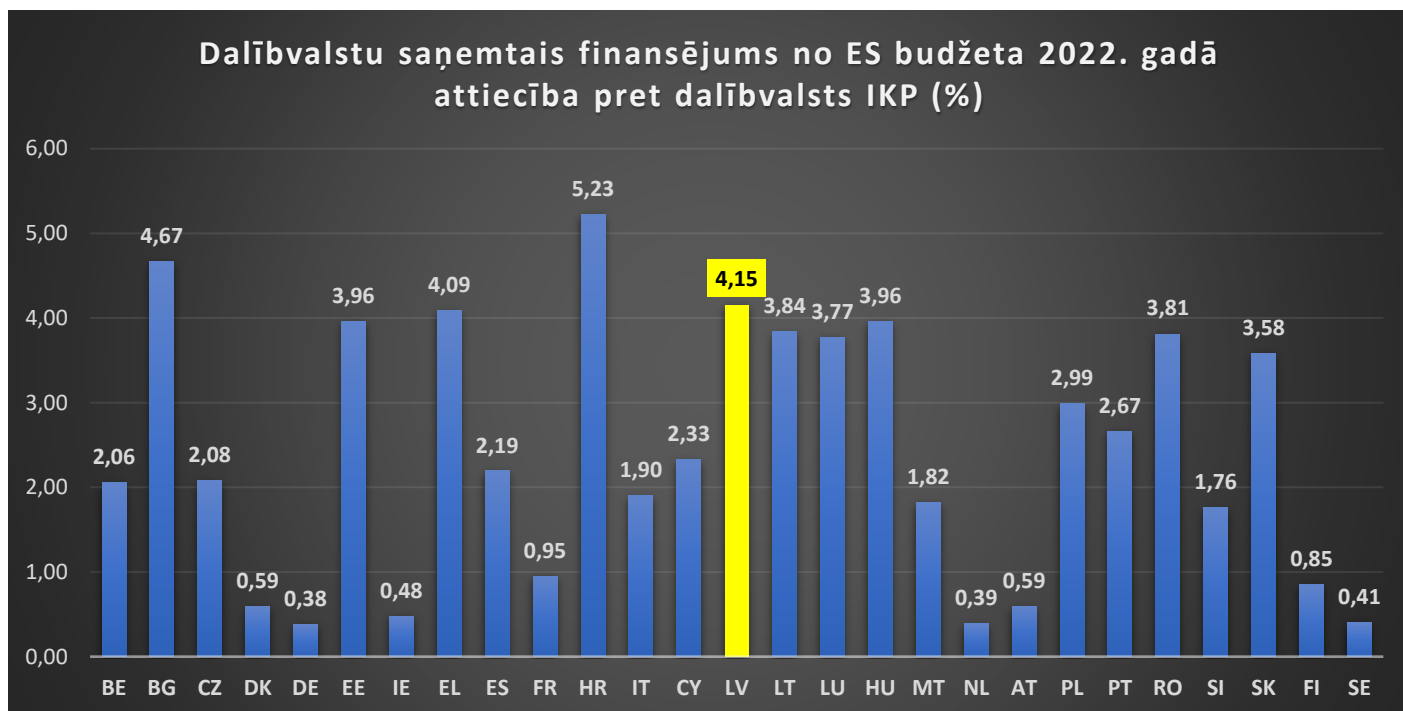
Secinājumus par dalībvalstu vienlīdzību iemaksu ziņā, var izdarīt no 5. diagrammā redzamā - gandrīz visu dalībvalstu iemaksātais pašu resursu apjoms ES vispārējā budžetā ir līdzvērtīgs, ja to pielīdzina katras dalībvalsts IKP. Iemaksu apjoms ir tuvu 1% no dalībvalstu labklājības rādītāja. Dati variē robežās no 0,6% līdz 0,9%. **Latvijas** iemaksu apjoms 2022. gadā veido **0,81%** no tās **2022.gada IKP (t.i. no 38 870,0 milj. EUR, faktiskajās cenās)**. Šāda iemaksu apjoma izteikšana procentuāli no IKP, ierindo Latviju 15. vietā visu dalībvalstu vidū. Šāds datu izkārtojums, tikai apstiprina faktu, ka, lai arī dalībvalstu ekonomiskā situācija atšķiras, to iemaksātais finansējuma apjoms ES vispārējā budžetā ir pakārtos valsts labklājībai un līdz ar to ietekme uz valstu nacionālajiem budžetiem ir līdzvērtīga. Ekonomiski, katras dalībvalsts maksātspēja atbilst tās iespējām, ko nominālais iemaksu apjoms neuzrāda.

5. diagramma: dalībvalstu iemaksas ES budžetā pret katras dalībvalsts IKP 2022.gadā, %

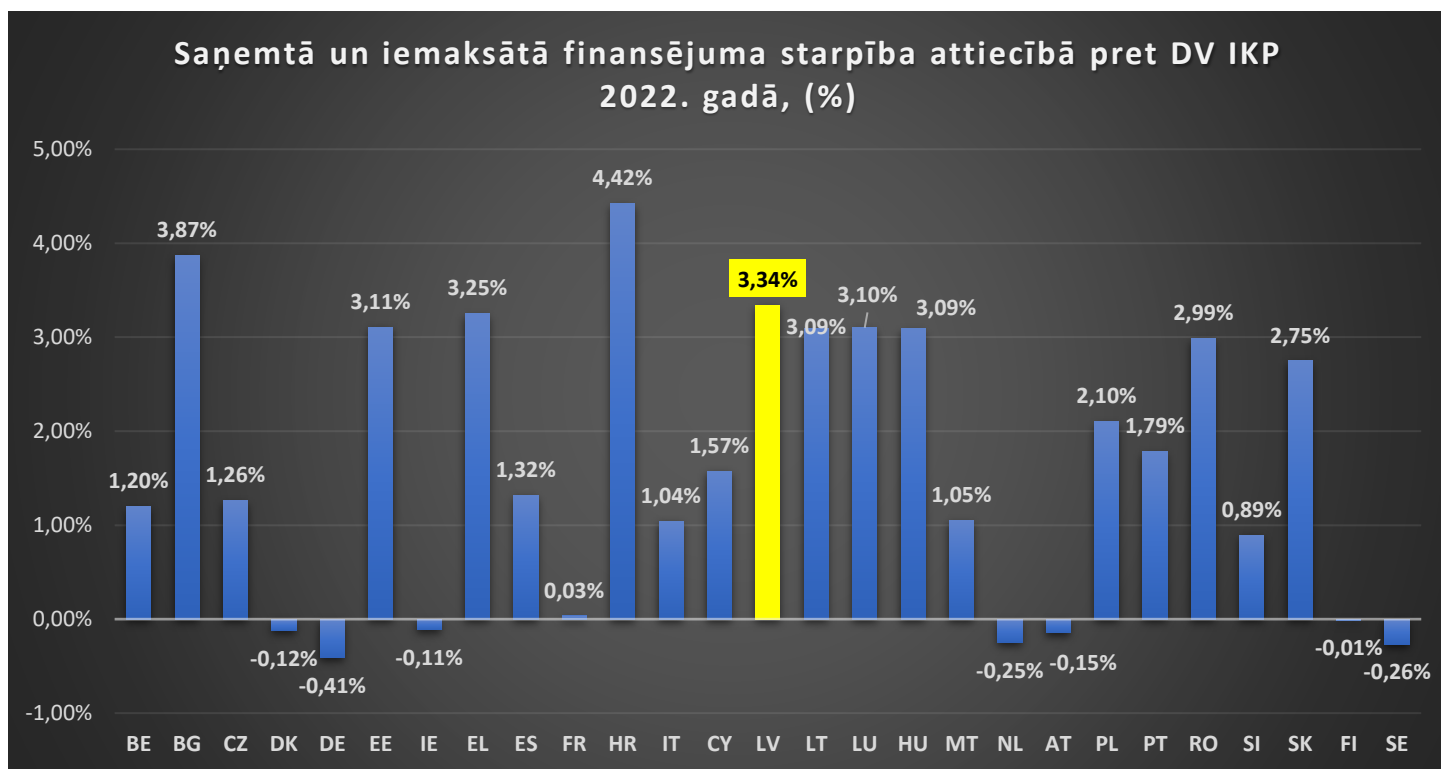
Pretējus secinājumus var izdarīt, novērtējot saņemtā finansējuma nozīmi dalībvalstu ekonomikās. 6. diagrammā redzams, ka iepriekš identificētās saņēmējvalstis, kuru balance arī nomināli ir pozitīva, ar ES fondu un programmu finansējuma starpniecību jūtami stiprina savu labklājības līmeni. Lielāko saņēmējvalstu finansējuma proporcija kopproduktā bieži sasniedz pat 5% atzīmi. **Latvijai** piešķirtais finansējums 2022.gadā veido **4,15% no tās IKP** un tas ierindo Latviju 3.vietā visu ES dalībvalstu vidū.

6. diagramma: dalībvalstīm piešķirtais finansējums no ES budžeta pret katras dalībvalsts IKP 2022.gadā, %

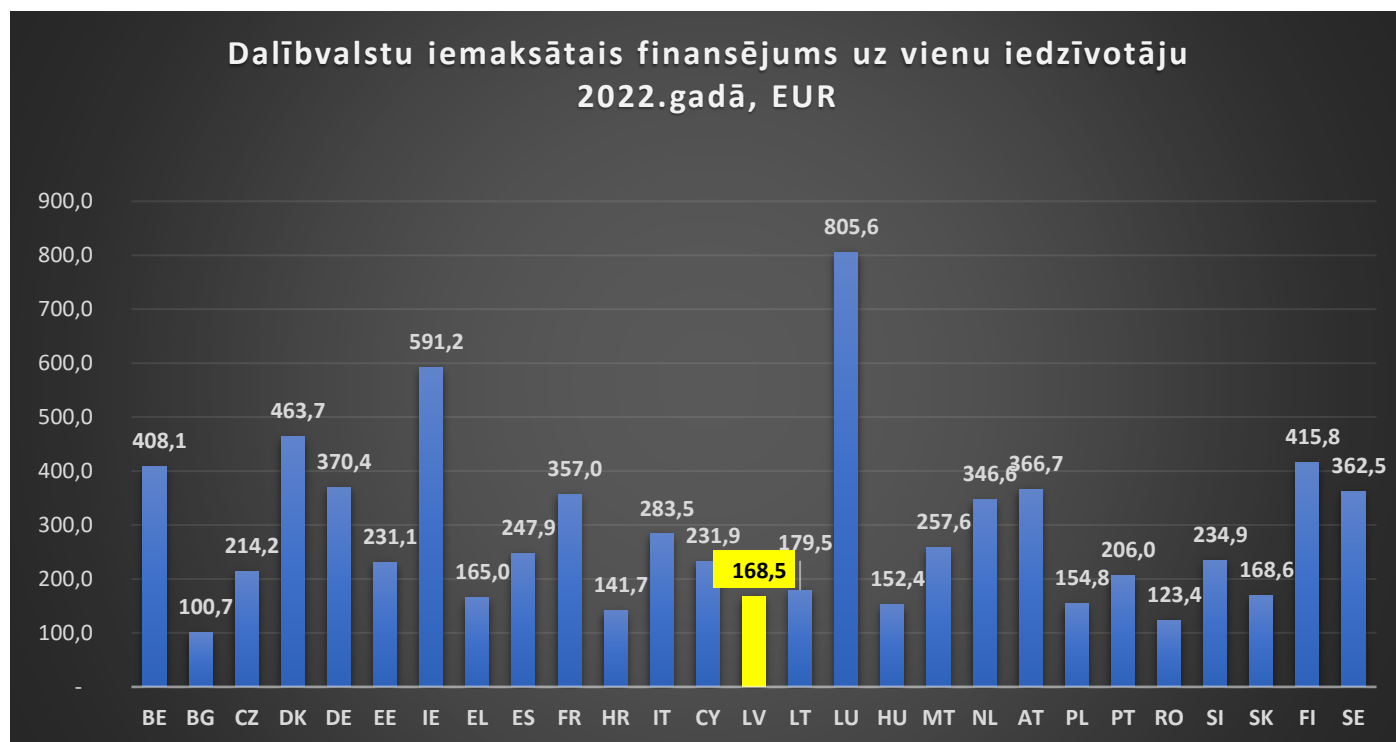
Secīgi arī dalībvalstu bilances attiecībā pret IKP akcentē reālos valsts ieguvumus no ES vispārējā budžeta. Procentuālā izteiksmē iepriekš identificētās negatīvās bilances lielākajām dalībvalstīm neveido pat 1% no to IKP (7. diagramma). Taču, kā aprakstīts iepriekš, nomināli lielāko saņēmējvalstu bilancu attiecība pret IKP variē robežās no 3 līdz pat 4,5% un norāda uz vērā ņemamo saņemto resursu ieguldījumu un nozīmību šo valsts ekonomikās.

7. diagramma: ES dalībvalstu bilances salīdzinājumā ar to 2022.gada IKP, %

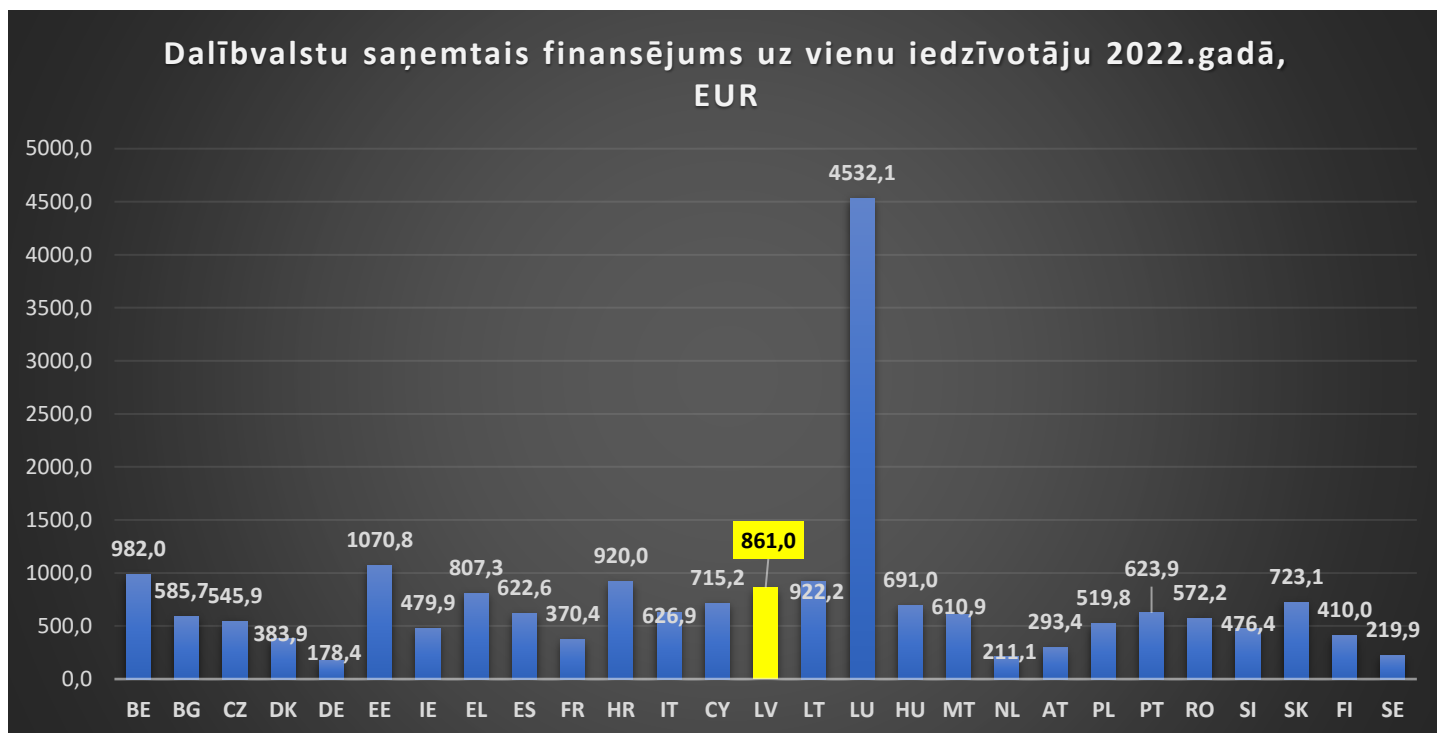
Tāds ekonomiskais kritērijs, kā iedzīvotāji, neievieš būtiskas korekcijas, tomēr ļauj aplūkot ES finanšu plūsmu no cita skatu punkta. Lielākie ieguldījumi un iemaksas nāk no dalībvalstīm, kuru nomināli iemaksātā summa ir lielāka. Taču vienlaicīgi tās nav iedzīvotāju skaita ziņā lielākās valstis, bet gan turīgākās (8. diagramma). Dati atkārtoti norāda uz atšķirīgo labklājības līmeni dalībvalstīs. Secīgi, vērtējot iedzīvotāju skaitu uz 2022.gada 1.janvāri, tādas valstis kā Luksemburga, Īrija, Dānija, Somija, Beļģija un Zviedrija maksājušas lielāku summu ES vispārējā budžetā par vienu cilvēku. **Latvijas iedzīvotāju skaits** uz pārskata gada 1.janvāri bija **1 875 757** (cilv.), rezultātā maksājums par vienu iedzīvotāju veidoja aptuveni 168,5 EUR. Tas ierindo Latviju nodrošina 21.pozīciju visu dalībvalstu vidū.

8. diagramma: ES dalībvalstu iemaksātā summa ES budžetā 2022.gadā par vienu cilvēku, EUR

Vērtējot saņemto resursu apjomu no ES fondiem un programmām uz vienu iedzīvotāju, redzams, ka tās valstis, kuru labklājības rādītāji ir augstāki, nodrošina, ka arī saņemtā summa uz 1 cilvēku ir lielāka. Kā redzams 9.diagrammā, tās ir iedzīvotāju skaita ziņā mazākās, bet vienlaicīgi turīgākās valstis. Īpaši izceļas Luksemburga, kurā iedzīvotāju skaits uz 2022.gada 1.janvāri bija 645 397 cilvēki, taču saņemtais finansējums vismaz 5 vai vairāk reizes pārsniedz citu dalībvalstu saņemto summu uz iedzīvotāju, t.i. Luksemburga saņēma aptuveni 4532,1 EUR uz katru iedzīvotāju. Latvija 2022.gadā saņēma aptuveni 861 EUR uz vienu iedzīvotāju, kas ierindo Latviju 6. vietā starp visām 27 dalībvalstīm.

9. diagramma: dalībvalstu saņemtais finansējums no ES budžeta 2022.gadā uz vienu iedzīvotāju, EUR

3. Saņemtā finansējuma rādītāji izdevumu kategoriju griezumā

Izdevumi ikgadējos budžetos pa izdevumu kategorijām proporcionāli līdzvērtīgi arī DFS apstiprinātajam kategoriju finansējuma apjomam, tādēļ arī šī pārskata ikgadējā finanšu plūsma norāda uz lielāku finansējuma izmaksu dalībvalstīm Kohēzijas politikas un Kopējās lauksaimniecības politikas ietvaros. Finanšu plūsmā, iekļautas arī piešķirtais un izmaksātais finansējums dalībvalstīm no pagaidu atveseļošanas instrumenta *NextGenerationEU* izdevumu kategoriju griezumā, no kura lielākā daļa finansējuma paredzēta dalībvalstu ekonomiku noturības stiprināšanai. Eiropas Komisijas tieši un netieši pārvaldītajās programmās finansējums DFS ir proporcionāli mazāks, līdz ar to arī veido mazāku īpatsvaru ikgadējā budžetā. Kopumā ikgadējos budžetos izdevumu apjoms atkarīgs no programmu ieviešanas tempa jeb projektu ieviešanu vajadzībām. Zemāk, 1.tabulā, atspoguļots dalībvalstīm izmaksātais finansējums pa izdevumu kategorijām, norādot kategorijas īpatsvaru kopējā 2022.gada izdevumu apjomā.

1. tabula: 2022.gadā dalībvalstīm izmaksātais finansējums pa izdevumu kategorijām un to īpatsvars kopējā izmaksātajā apjomā

Kategorijas nosaukums	Izmaksātā summa dalībvalstīm 2022.g., (milj. EUR),	Proporcija no kopējā dalībvalstīm izmaksātā apjoma 2022.g., (%)
1. Vienotais tirgus, inovācija un digitālā joma	19 627,9	9,2%
2(a). Ekonomiskā, sociālā un teritoriālā kohēzija	67 137,6	31,47%
2(b). Noturība un vērtības	52 399,3	24,56%
3.Dabas resursi un vide	56 753,4	26,6%
4.Migrācija un robežu pārvaldība	2 813,8	1,32%

5.Drošība un aizsardzība	1 110,6	0,52%
6.Kaimiņattiecības un pasaule	1 207,2	0,57%
7.Eiropas publiskā administrācija	9 718,6	4,56%
Izmaksāts dalībvalstīm no īpašajiem ārpusbudžeta instrumentiem	2 584,3	1,21%
KOPĀ	213 352,7	100,00%

Strukturējot un analizējot Latvijai piešķirto finansējumu pa kategorijām jeb nozarēm, 10. diagrammā attēlots to apjoms un īpatsvars kopējā saņemtajā finansējumā. 2022.gadā Latvija, kā ierasts, lielāko piešķirumu jeb 49% no kopējā apjoma saņēma 2a. izdevumu kategorijā *Ekonomiskā, sociālā un teritoriālā kohēzija*. Izmaksas pārskata periodā šīs kategorijas ietvaros veidoja aptuveni 796 milj. EUR. Savukārt 28% no kopējā piešķirtā finansējuma veido resursi 3.izdevumu kategorijā un paredzēti pamatā tiešmaksājumiem zemniekiem un lauksaimniecības politikas pasākumu īstenošanai. Saņemtā summa 2022.gadā šajā nozarē veido 456 milj. EUR. Savukārt 239 milj. EUR jeb 15% no kopējā finansējuma apjoma Latvijai izmaksāja 2b.izdevumu kategorijas ietvaros ekonomikas noturībai. Aptuveni 4% jeb 69 milj. EUR tika piešķirti *Vienotā tirgus, inovācijas un digitalizācijas* jomu stiprināšanai no 1.izdevumu kategorijas. Izdevumi un Latvijai izmaksātais finansējums iekšlietu jomā veido 2% no kopējā, savukārt, izdevumi drošībai un administratīvajām vajadzībām pa 1% no kopējā.

10. diagramma: Latvijai piešķirtais finansējums no ES budžeta 2022.gadā pa izdevumu kategorijām, % no kopējā

